

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

NEDEN ÖNEMLİ | KIRIM SAVAŞI

19. Yüzyılda Avrupa Dengesini Sarsan
Savaş

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

Osmanlı İmparatorluğu ve Rus İmparatorluğu arasında çıkan savaş Fransa, Birleşik Krallık ve Sardinya Krallığı'nın (İtalyan tarafı) Osmanlı İmparatorluğu safında savaşa katılması ile Avrupa çapında bir savaşa dönüşmüştür. 1853-1856 yılları arasında süren savaş Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarının jeopolitik değerini yeniden tartışmaya açtığı gibi uluslararası güç dengesini köklü bir biçimde değiştirmiştir. Ayrıca Kırım Savaşı 19. Yüzyılda Avrupa'daki büyük devletler arasında uygulanan denge siyasetinin en önemli örneklerinden birini teşkil etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'na yardım amaçlı oluşan Avrupalı devletlerin ittifakı, Avrupa siyasetini uzunca bir süre meşgul eden ve “Doğu Sorunu” (Eastern Question) olarak da bilinen özellikle Karadeniz, Akdeniz ve Balkanlar üzerinde oluşan güç boşluğunu doldurma ve Avrupa içerisinde yeni bir güç dengesi sağlamayı hedefleyen devletler tarafından Rusya'nın “Doğu Sorunu” meselesine tek taraflı yaklaşımı ve yayılmacı-

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

saldırgan tavırlarına karşı bir denge unsuru olarak oluşturulmuştur. Rusya İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki nüfuzunu arttırmak, Balkanlara doğru genişlemek ve Akdeniz'e ulaşmak olmakla beraber yeni gelişen ekonomik düzlemde yerini sağlamlaştırmak ve Osmanlı İmparatorluğu'na ait boğazlarda jeopolitik üstünlüğünü sağlamak gibi çeşitli emelleri bölgenin ciddi bir Rus nüfuzuna gireceği ve güç dengesinin bozulacağı korkularıyla büyük Avrupalı güçleri bu savaşın içine çekmiştir.

Savaşın başlamasına önayak olan en önemli unsurlardan birisi Fransa ve Rusya İmparatorluğu arasında "Kutsal Yerler Sorunu" olarak da bilinen ve o dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak bulunan Kudüs'teki kutsal mekanlar ve Osmanlı İmparatorluğu mensubu olan Hristiyan cemaatler hususundaki uluslararası koruyuculuk ve himaye mücadelesidir. Rusya İmparatorluğu her ne kadar 1774 yılında

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

imzalanan “Küçük Kaynarca Antlaşması’nı” öne sürerek Osmanlı İmparatorluğu’ndaki tüm Ortodoks cemaat ve kiliselerin ve Hristiyanlık adına mezhepler üstü manevi değeri bulunan Kudüs’ün, özellikle de “Kutsal Kabir Kilisesi” olarak bilinen kilisenin, haklarının savunucusu olduğunu savunuyordu. Öte yandan Fransa ise Osmanlı İmparatorluğu ile görüşerek elde ettiği 1740 yılına ait kapitülasyonlar ile Katolik cemaat ve kiliselerin korunması ve himayesi haklarını elde etmiş bu hakları 1852 yılında yapılan ikili görüşmeler sayesinde yenilemişti. Küçük Kaynarca Antlaşması’nın Rusya İmparatorluğu tarafından Rus lehine olacak şekilde abartılı yorumlanarak antlaşmanın çiğnenmeye çalışıldığı ve Rusya İmparatorluğu’nun Osmanlı İmparatorluğu mensubu olan Ortodoks cemaatler hususunda Osmanlı egemenliğini zedeleyecek orantısız bir nüfuz arayışına girişildiği öne sürülerek Osmanlı İmparatorluğu’nun aynı hakları Rusya İmparatorluğu’na yeniden tahsis etmemesi taraflar arasında önemli bir

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

diplomatik krize yol açmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, Panslavist bir ajanda yürüten ve Balkanlar'a doğru genişlemek isteyen Rusya İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki her tür Slav-Ortodoks cemaati veyahut İstanbul'daki Rum Patrikhanesi'ni öne sürerek Osmanlı içişlerine müdahalesini ve olası diplomatik krizleri önlemek amacıyla böyle bir karar almıştı.

Fakat modern tarihçilere göre savaşın en önemli sebebi 1841 yılında imzalanan "Londra Boğazlar Sözleşmesi" ile 1833 yılında imzalanan "Hünkâr İskelesi Antlaşması'nda" kazandığı hakları kaybeden Rusya İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki nüfuzunu yeniden sağlamak istemesiydi. "Hünkâr İskelesi Antlaşması'na" göre Rusya İmparatorluğu'nun herhangi bir devletle savaşa girmesi halinde boğazların Rusya İmparatorluğu'nun gemilerine açarken karşı devlet(lere) kapatacak olması Rusya İmparatorluğu'nun elini olası bir savaşta çok rahatlatacakken "Londra

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

Boğazlar Sözleşmesi” bu antlaşmayı geçersiz kılarak boğazların yönetimini uluslararası bir komisyona teslim etmiş ve bir bakıma Rus tarafını Avrupa denge sisteminin dışına itmiştir.

Dönemin Rus Çarı olan Birinci Nikolay’ın Osmanlı İmparatorluğu’nu “hasta adam” (the sick man of Europe) ilan etmiş ve Osmanlı İmparatorluğu topraklarını içeren paylaşımın bir an önce yapılması gerektiğini diğer büyük devletlere iletmişti. Ancak Osmanlı topraklarını bölüşme arzusu diğer Avrupalı devletler tarafından hoş karşılanmayınca bu durumdan oldukça rahatsız olan Rusya İmparatorluğu Osmanlı İmparatorluğu’na gözdağı vermek adına halihazırda bir dizi isyanın da baş göstermiş olduğu Eflak ve Boğdan’ı işgal etti. Rusya İmparatorluğu’nun Eflak ve Boğdan’ı işgali üzerine Osmanlı Devleti, diplomatik girişimlerden sonuç alamayınca Ekim 1853'te Rusya İmparatorluğu’na savaş ilan etti. Savaşın ilk aşamasında Osmanlı kara

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

kuvvetleri Tuna hattında savaşıırken, Osmanlı donanmasının Rus donanması tarafından yok edilmesi Avrupa kamuoyunda ciddi endişelere yol açtı. Bu ağır yenilgi İngiltere ve Fransa'nın savaşa doğrudan müdahil olmasında önemli bir dönüm noktası oldu. Savaşın merkezi daha sonra Kırım'a taşındı. Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Avrupalı müttefiklerinin Sivastopol'ü kuşatması, savaşın en çetin dönemlerinden biriydi. Yaklaşık bir yıl süren kuşatma sonucunda Rusya ağır kayıplar verdi ve Sivastopol'ün düşmesiyle beraber Rus yenilgisi kesinleşti.

30 Mart 1856 tarihinde imzalanan "Paris Barış Antlaşması" sadece Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünün Avrupalı devletler tarafından tanındığının ve garanti edildiğinin değil aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun eşit bir taraf olarak Avrupalı devletler hukukunun arasına kabulünün de kanıtı olmuştur. Barış antlaşması her ne kadar Osmanlı

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

İmparatorluğu'na nefes aldırılmış da olsa Osmanlı İmparatorluğu'nu büyük devlet arasında bir tartışma meselesi olmaktan alıkoymadığı gibi ilerleyen dönemde bu devletlerin Osmanlı içişlerine ve uluslararası ilişkilerine müdahalesine önayak olmuştur. Antlaşmanın Rusya açısından en ağır sonucu, Karadeniz'in tarafsızlaştırılması olmuştur. Rusya ve Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de savaş gemisi bulundurmasının ve askerî tersane kurmasının yasaklanması, Rusya'nın Karadeniz'deki askerî kapasitesine ciddi bir darbe vurmuştur. Rusya İmparatorluğu her ne kadar yenilgi almış olsa da alınan yenilgi Çar İkinci Aleksandr döneminde yapılan reformlara sebep olmuş ve imparatorluğun modernleşmesinin önünü açmıştır. Ayrıca Balkanlar'da Rus yanlısı Slav-Ortodoks kimliğini güçlendirmiştir.

Rusya İmparatorluğu ve Avusturya İmparatorluğu arasındaki geleneksel ittifak zedelenmiş ve bu iki

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

devletin 1848 Devrimleri sürecinde birbirine olan desteğini boşa çıkarmıştır; Avusturya Avrupa jeopolitiği içerisinde Rus desteğini kaybetmiştir. Rusya ile ilişkilerinin bozulması ve savaş sırasında tarafsız kalması hasebiyle diplomatik yalnızlığa sürüklenen Avusturya İmparatorluğu Alman devletleri arasındaki liderlik iddiası konusunda ciddi yara almış ve etki alanını sınırlamıştı. Bu durum Prusya'nın elini güçlendirdiği gibi daha rahat bir harekât alanı sağlayarak Alman ulusal birliğinin Prusya önderliğinde gerçekleşmesine giden yolun önünü açmıştır. Keza savaşa katılmasıyla beraber “Birleşik İtalya” fikrini Avrupa siyasetine tanıtan Sardinya Krallığı, Fransa'nın desteği ve özellikle Kuzey İtalya'da ciddi bir nüfuzu olan Avusturya'nın zayıflaması ile İtalyan ulusal birliğine giden yolda Avusturya'ya karşı mücadele konusunda ciddi bir avantaj kazanmıştır. Dolayısıyla Avusturya-Rusya arasındaki Avrupa dengesi Fransa-İngiltere tarafına kaymış ve bu iki devleti Avrupa güç

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

dengesinin temel unsurları haline getirmişti. Tüm bu nedenlerle Kırım Savaşı, Avrupa haritasını doğrudan değiştirmemiş olsa da 19. yüzyılın ikinci yarısındaki büyük siyasi dönüşümlerin önünü açan önemli bir kırılma noktası olmuştur.

Kırım Savaşı savaş tarihi ve teknolojik gelişmeler açısından da önemli bir yere sahiptir. Savaş fotoğrafçılığı ve savaş muhabirliği bu savaşta ilk defa bu kadar büyük ölçekte yer edinmiş telgraf ilk defa geniş çaplı olarak bu savaşta kullanılmıştı. İngiliz savaş fotoğrafçısı Roger Fentontarafından çekilen “Valley of the Shadow of Death” isimli fotoğraf savaş fotoğrafçılığı tarihinin en ünlü karelerinden biri olarak kabul edilir. William Howard Russell ise ilk modern savaş muhabirlerinden birisi olarak bizzat cephe hattında bulunarak ortamı gözlemlemiş raporlar yazmış ve deneyimlerini çalışmış olduğu “The Times” gazetesine aktararak savaşın geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

Daha öncesinde sadece hükümetin ve komutanların resmî açıklamalarına yer veren gazeteler ilk defa bağımsız gözlemcilerin rapor ve görüşlerine sayfalarında yer veriyor ve kamuoyunu aydınlatıyordu. Hatta Russell'in cephedeki lojistik yetersizlikleri, kötü yaşam koşullarını ve askeri hataları eleştirmesi kamuoyunun da dikkatini oldukça çekmiş ve İngiliz kamuoyunda hükümete karşı ciddi eleştirilere sebep olmuştu bu bağlamda ortaya çıkan kamuoyu baskısı, parlamento tartışmaları ve askeri soruşturmalarla beraber kamuoyunun hükümetler ve savaş yönetimi açısından ilk defa bir aktör olarak ortaya çıkışına şahit olduk. Telgraf ise normalde günler hatta haflar sürebilecek siyasi, askeri ve lojistik koordinasyonun birkaç saat içinde sağlanıp görüşülmesini sağlamasıyla beraber devletlerin siyasi ve askeri manevra kabiliyetlerini hızlandırmakla kalmamış diplomatik ve askeri hareketin ilk defa bu seviyede eşgüdümlü olarak ilerlemesine olanak sağlamıştır.

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

Yine Kırım Savaşı'nın günümüze kadar ulaşan en önemli miraslarından birisi ise modern sağlık hizmetleri ve hemşirelik alanında ortaya çıkmıştır. Savaş sırasında cephe hattı kadar cephenin arkasında da tifüs, dizanteri ve kolera gibi hastalıklardan dolayı oluşan ciddi askeri kayıplar özellikle de kötü beslenme temiz suya ulaşım sıkıntısı ve yetersiz hijyen koşulları ile devletleri oldukça zor durumda bırakıyordu. 1854 yılında İngiliz hükümeti tarafından görevlendirilen Florence Nightingale ise yanındaki 38 hemşire ile Üsküdar'daki Selimiye Kışlası Hastanesi'ne gönderildi. Nightingale ve ekibi hastaneyi düzenli temizlik, temiz suyun temini, yatakhane'nin yeniden tasarlanması ve havalandırma ile askeri hastaneyi baştan aşağı yeniden değiştirmiştir. Ayrıca Nightingale hasta kayıt sistemi geliştirmiş ve hastaların hangi sebeplerden öldüğüne dair de istatistiki veriler tutmuştur bu sayede hasta bakımı konusunda koşulların iyileştirilmesi adına sistematik çalışmalara imza atmıştır. Nightingale'in çalışmaları

ODAP

Dünyayı Okumak İçin...

sayesinde hemşirelik toplumsal statü bakımından ciddi önem kazanmış ve ilk defa bilimsel bilgi, etik anlayışı ve profesyonel bakış açısının kazanılması ile sistematikleştirilmiştir.

Emre ERÇİN
ODAP Stajyeri